

BİLGİ TEKNOLOJİSİ, EĞİTİM VE POSTMODERNİZM *

Dr. Tom Conlon

Edinburgh Üniversitesi Eğitim Fakültesi
tom.conlon@ed.ac.uk

Çeviri:

Arş. Gör. Ertan Zereyak

Arş. Gör. Esmâ Genç Çolak

Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
ertan@marmara.edu.tr
ecolak@marmara.edu.tr

Özet

Eğitimde bilgi teknolojisi ile ilgili tartışmalarda üzerinde durulan sorular genellikle geniş perspektifli olmaktan uzaktır. Eğitimin amacı ve eğitimde teknolojinin gerçek yeri gibi, vizyon gerektiren sorular pek tartışılmaz. Bu türden, bir anlamda "uzak durulması gerekli" görülen soruları merkez alan bu makalede postmodern değişim bağlamında iki karşıt görüş tartışılmıştır. Tartışılan görüşler varsayımsal olmakla birlikte, temsil ettikleri eğitim anlayışının belirgin eğilimlerini tanımlayabilir niteliktedirler. Her iki görüşün de çekiçi yanları olduğu kadar, ciddi sınırlılıkları da vardır. Bu makalede; öğretmen, öğrenci ve ilgili kamuoyu, kendi eğitsel değişim görüşlerini rahatça dile getirmedikçe; ileride, teknolojinin onları kendi seçimlerinden farklı noktalara götürebileceği sonucuna varmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Bilgi teknolojisi, eğitimde değişim, postmodernizm, paternalizm, libertarizm.

* *Visions Of Change: Information technology, education and postmodernism*. British Journal Of Educational Technology, 31, (2), 109-116.

INFORMATION TECHNOLOGY, EDUCATION AND POSTMODERNISM

Dr. Tom Conlon

University of Edinburgh Faculty of Education
tom.conlon@ed.ac.uk

Translation:

Res. Asst. Ertan Zereyak

Res. Asst. Esmâ Genç Çolak

Marmara University Faculty of Technical Education
Department of Educational Sciences
ertan@marmara.edu.tr
ecolak@marmara.edu.tr

Abstract

The questions that dominate the discourse of IT in education are mostly at the technical or craft levels. Visionary questions relating to the purpose of education and the proper place of technology are not much discussed. This paper seeks to undermine the idea that such questions should be avoided. The context of postmodernist change is described and two contrasting visions of education are discussed. Each vision is a hypothetical but recognisable representation of certain trends in educational thinking. Each vision has appeal but also severe shortcomings. The paper concludes that unless teachers, learners and communities can articulate their own visions of educational change, new technology could take them into a future that they would never willingly have chosen.

Keywords

Information technology, educational change, postmodernism, paternalism, libertarianism.

GİRİŞ

Eski bir öykü, bir katedral inşa eden üç işçiyi anlatır. Üçü de tamamen aynı işi yapmalarına karşın işlerini farklı biçimlerde tanımlamaktadır. Ne yaptıkları sorulduğunda biri “Ben yalnızca tuğlaları, birbiri üstüne diziyorum.” diyerek cevaplar. Bu yaklaşım, görevinin ötesini göremeyen bir “teknisyen” düşüncesine benzer. İkincisi: “Bu katedralin kuzey duvarını yaratıyorum.” diyerek daha geniş planda, tuğlaların nasıl yerleştirileceği hakkında fikri olan bir “usta” gibi düşünür. Üçüncüsü ise: “Tanrıya ibadet ediyorum.” der. Üçüncü kişinin cevabı onun vizyon sahibi olduğunu gösterir. Üçüncü kişi, katedralde tuğlaların nasıl yerleştirilmesi gerektiğini ve katedralin asıl amacını görebilir.

Eğitimde bilgi teknolojisi ile ilgili tartışmalarda genellikle üzerinde durulan sorular da çoğunlukla “teknisyen” düzeyindedir: Macintosh Windows’tan daha mı iyidir? Benim bilgisayarım senin dosyanı neden okumuyor? gibi... Bazen düzey, ustaninkine daha çok benzer ve daha yüksek görünür: Kelime işlemciler çocuklarda yazım becerilerini geliştirir mi? Benzetimler fen öğrenimine nasıl yardımcı olur?.. Ama üçüncü türden, yani ileri görüşlü sorular neredeyse hiç duyulmaz: Okullar ne içindir? Değişen dünyada amaçlarını en iyi biçimde nasıl yerine getirebilirler? Teknolojiye geçişten nasıl etkileneceklerdir?

Apaçık, önemli olmalarına karşın bu türden temel sorulara az rastlanır oluşu tuhafır. Bu durum teknolojinin; kendimizi teknisyenler gibi çalışarak tüketmemizi sağlayacak kadar yeni, zor ve içine çekici olmasıyla açıklanabilir. Belki bu çabanın gereksiz olduğuna da hükmedilebiliriz. Yoksa zaten muhteşem bir plan üzerinde mi çalışıyoruz?

Bu çalışmanın amacı; teknoloji ve eğitimle ilgili felsefi sorulardan kaçınılması fikrini ya da doğruluğu kabul edilmiş cevapları çürütmektir. Çalışma, eğitimde bilgi teknolojileri kullanımından kaygı duyan öğretmen ve teknologlar düşünülerek gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım tartışmaya açıktır. Bu konuda daha kuramsal ve kapsamlı bir yaklaşım, Hartley (1997) tarafından önerilmiştir.

Ben, çalışmaya dünyada yerini almış, teknolojiyle derinden ilişkili, büyük değişikliklerin bazılarının taslağını çıkartarak başladım. Eğitim kaçınılmaz olarak bu değişikliklere yetişmeli ve tepki göstermeliydi. Daha sonra, eğitimin nasıl değişmesi gerektiğine ilişkin iki görüşü tanımladım: Paternalist (muhafazakar) ve libertarist (özgürlükçü) olarak adlandırdığım iki görüş varsayım düzeyindedir, ancak eğitsel düşüncedeki mutlak yönleri yeterince açık olmalıydı. Tartışmada her ikisinin de yarar ve sınırlılıklarını tanımlamaya çalıştım. Son olarak okuyucuyu düşünme konusunda yeterince cesaretlendirmeye çalıştım. Eğer bu düşünme; ustanın düzeyinin ötesinde biraz eleştirel düşünceye yol açarsa, çalışma amacına ulaşmış olacaktır.

Postmodernizm

Eğitim anlayışı, dünyanın anlamlandırılması konusunda bilgi vermelidir. Ancak dünya değişimini sürdürmektedir. Yirminci yüzyıldaki, komünist ve kapitalist üretim biçimleri arasındaki çekişmenin, son aşamada ikincinin lehinde sonuçlanmaya başladığı görülmektedir. Karışıklık içindeki eski Sovyet bloğu ülkelerini derinden etkileyen değişiklikler, kapitalist batı dünyasında da etkili olmaya başlamıştır. Endüstri devriminin mirası olan endüstrinin, ücretlerin düşük olduğu gelişen dünyaya yönelmesi sonrasında çökmeye başladı. Henry Ford'un montaj hattıyla karakterize edilen "emek-yoğun" üretim yok oldu ve onunla birlikte maden ocakları, tersane, dökümhane ve fabrikalarda binlerce işin geliştirildiği yerel topluluklar da silinmeye başladı. Eğer; bu dönem "modern çağ sonrası" ise, ardılına "postmodernizm" (modernizm sonrası) demek uygun olacaktır.

Postmodern ekonomi, Henry Ford'un hiç tanımadığı yeni, "esnek kapitalizm"e yönelmiştir. Kökeni; hizmet sektörü, süreç otomasyonu ve bilgi ekonomisidir. Modernizm sonrası ekonomi; evrensel düzeyde işler ve işgücünün, yeni beceri ve uygulamalarda esnekliğini gerektirir. Uygulamada hiçbir genç, mezun olduğu günden itibaren, bir şirkette yaşam boyu çalışmayı ummaz. Büyük çoğunluğu, farklı işverenlerle, ayrı ayrı işler yapacaktır. Kısa vadeli sözleşmeler ve sıklıkla tekrarlanan eğitim normal sayılacaktır.

Bu değişikliklerde, toplumsal ve kültürel eğilimler daha az belirgin olmakla birlikte yine de etkilidir. Hartley (1997) bunların bazılarını ortaya çıkarmıştır. Artık; aile, komşuluk ve kilise (inanç), yaşamın merkezinde değildir. Bilim ve aklın ilerlemeyi garanti edeceği konusunda daha az kesinlik vardır. Bireycilik toplumculuğun, tüketicilik vatandaşlığın, sözleşmeler de güvenin yerini almaktadır.

Bilgi teknolojisi değişim süreciyle yakından ilgilidir. Bilgisayarlar, gerçek sorumluluktan yoksun ancak herhangi bir görev için programlanabilen ultra-esnek makinelerdir. Onlar postmodernizmin ideal teknolojileridir. Bilgi teknolojileri, postmodernizmin gelişiminde kimi hayati işlevleri yerine getirir: Elektronik iletişim ağı sermayenin küreselleşmesini destekler, robotlar otomasyonu sağlar, veri tabanları ve uzman sistemler bilgi ekonomisini oluşturur, bilgisayar ve yan ürünlerinin üretimi, çevresinde yeni iş alanları yaratır. Eğlence ürünleri ve beyaz eşyalar, yerleştirilen çiplere (chip) bağlıdır. İnternet çılgınlığı tüketim ve sanallık için sürekli yeni kanallar oluşturur.

Elbette böyle basitçe anlatılan, çok karmaşık bir değişim sürecidir. Sosyal kuramcılar; karmaşıklık ve zaman yetersizliği dışında eski dünyanın, yeni bir dünyaya dönüşmesine ilişkin kaygılara katılmamaktadır. Bu konuda bir paradoks söz konusudur. Örneğin; küreselleşme ulusalcılığın dirilişini; bireycilik, toplumsal ilgileri dile getiren, çevresel ve diğer kampanyaları; tüketici tercihleri, tekele çok benzeyen -özellikle Microsoft gibi- yeni kurumları gündeme getirmiştir. Değişimin itici gücü yeterince açıktır. Önemli olan soru değişmelerin yönünün, eğitim anlayışımızı nasıl etkilemesi gerektiğidir.

Paternalizm

Bir eğitim anlayışı, inançların, ilkelerin ve büyük stratejilerin ifadesinin dile getirilmesiyle oluşabilir. Aşağıda varsayımsal (hipotetik) bir örnek yer almaktadır:

1. Eğitimin temel amacı, ulusun ekonomik başarısını hazırlamaktır. Bilgi teknolojileri, bilgi ekonomisinin kalbinde yer alır. Bu nedenle tüm çocuklar bilgi teknolojisinin gerektirdiği becerileri öğrenmelidir.
2. Modernizm sonrası güçler topluluklara bölünmüştür. Toplum bölünmüşlüğe izin vermemelidir. Toplumsal yakınlaşma/bütünleşme, tüm çocukların aynı öğretim programını izlemesinin sağlanmasıyla garantiye alınabilir. Bu nedenle; standart bir program kabul edilmelidir.
3. Değişim gereği, şansın sürdürülmesi için çok önemlidir. Bu yüzden okullar sorumlu, öğretmenler denetleyici olmalıdır. Etkililiğin göz önünde bulundurulabilmesi için; bilgisayar ağları ve bilgi teknolojileri tabanlı öğretim kaynaklarında yüksek standartlar ve eşitlik savunulmalıdır.

Bu ifadeler, *paternalist* eğitim anlayışı ile ne demek istediğimi açıklamaktadır. Varsayımsal olmakla birlikte; bu anlayış sosyal demokrat bir hükümete benziyor olabilir. Ancak büyük bir plan olarak ne kadar iyi olabilir?

Paternalizmin Doğurguları

Paternalist eğitim anlayışıyla yaşayabileceğimiz en az üç sorun vardır. Birincisi Goodson ve Mangan (1996) tarafından uygun bulunan “bilgisayar okur yazarlık ideolojisi”dir. Bu oldukça kapsamlı bir konudur, ancak bilgi teknolojilerine ilişkin belli-belirsiz inançlar şöyle özetlenebilir: Bilgisayarlar her yerdedir; işlerde bilgisayar becerilerine duyulan gereksinim artmaktadır; bu yüzden herkes bilgisayarla ilgili şeyleri okulda öğrenmelidir. İlk cümlenin öne sürdüğü tez doğrudur, ikincisi tartışmaya açıktır ancak üçüncüsü mantıksız bir sonuçtur. İstihdama yönelik tahminlerin çoğu, gelecekteki çalışanların yalnızca küçük bir azınlığının bilgi teknolojilerinde uzman olması gerektiğini belirtmektedir ki, bu grup lisans düzeyinde eğitim almış olmalıdır. Bilgisayarı kullanacak olan diğer çalışanların, monitördeki yönergeleri izlemenin ötesinde herhangi bir beceriye gereksinimi yoktur ve bunu da görevin gerektirdiği özel bir eğitim programı ile elde edeceklerdir. Elbette, geleceğin teknolojisi, bugünküne yakın bilgisayarlara az da olsa benzemeye tahammül edebilirse.

Eğitimin mesleki işlevi, geliştirme işlevinden önce gelmelidir görüşü, iş dünyasını büyük kararsızlığa iten postmodern koşulların paradoksu gibi görünmektedir. Daha önce de belirttiğim gibi (Conlon, 1999) maalesef eğitimde teknolojiye ilişkin eleştirel düşünmenin geçmişi oldukça kısadır ve bilgisayar okur-yazarlığı ideolojisinin cazibesi inkar edilemez. Belki bu durumun bir nedeni; günümüz bilgisayar tasarımlarının, uçsuz bucaksız “yetenekler”den hangilerine daima gereksinim duyulacağına bilinmesinde hala yetersiz kalmasıdır. Belki insanlar da bilgisayar okur-yazarlığı

yanılsamasının; bir refah biçimi ya da gelecekteki zor günlere karşı sigorta olduğuna inanmak istiyordur.

Paternalist bakışın ikinci sorunu; okulların merkezi denetime alınmasıyla, toplumsal bütünleşmeyi zorlamaya kalkmasının, üretim karşıtı görünmesidir. Galiba okullar, toplumsal sorunlara aşağıdan gelen baskıya uygun, duyarlı ve uyumlu yanıt verebildiği ölçüde ortak duygu ve anlayış geliştirebilir. Okullar bunu görmek yerine yukarıdan denetlenirse sosyal bütünleşmeden çok sosyal yabancılaşmayı teşvik etmiş olur.

Bu, kolay gizlenemeyecek bir çelişkidir. Okul dışında genç insanlar medyanın, tüketici seçimleri, bireycilik, geçicilik (kısa vadeli düşünme) ve küreselleşmenin vurgulandığı mesaj bombardımanı altındadır.

Okul buna karşın içeride paternalistlerin, -kendini “ulusal” ilan etmesi ve yalnızca sınırlı seçenek sunmasına çok uygun olarak- sürekli ve kesin, standart öğretim programını sunmaktadır: Örneğin -öğretmenlerin seçimi gibi- önemli sorunlar bakımından belki de hiç seçenek sunulmayabilir.

İki mesaj grubu arasındaki tutarsızlık, mesajların iletiminde kullanılan kanallarla da vurgulanmaktadır. Okul dışında medya, küresel kahramanların kaliteli-hareketli renkli görüntüleri ve etkileyici sesleri ile dikkatleri çekmektedir. Okuldaki standart başarının karşılığı ise, siyah-beyaz çalışma sayfaları (worksheets) ve hiç de kahramanca olmayan konuşmalar demektir. İki dünya arasındaki fark oldukça belirgindir. Okul, esnek olmadığını ve zorunlu, modası geçmiş ve sıkıcı olduğunu anlarsa, postmodern gençliği, sınırlı etkisi olan “öğretim programı” ilacını yutmaya ikna edebilir.

Üçüncü olarak paternalist anlayış yetkencilğe (*authoritarianism*) doğru kayma riski taşımaktadır. Paternalizm tehlikesiz görünebilir ama aynı zamanda düzenbaz ve küstahdır. Böyle sürdüğü sürece de bu özellik pekişecektir. Yüksek standartlar standartlaşmaya dönüştüğünde; denetleme gözaltına almaya, sorumluluk boyun eğdirmeye dönüşür. Bilgisayar ağları gibi bir süreç örneğin, merkezi emirle dağıtılan ders planları ve değerlendirme materyali, öğretmen ve öğrenci etkinliklerinin baltanması ve benzeri pek çok tehditkar amaca hizmet edebilir.

Libertarizm

Paternalizm postmodernizmin bazı etkilerini azaltma çabasıdır. Bu çabanın amacına ulaşması, aşağıdaki gibi; alternatif bir bakış oluşturmakla mümkündür:

1. Eğitimin asıl amacı, akıllı müşteriler ve Fordizm-sonrası esnek çalışanları oluşturacak bireyler hazırlamaktır. Bilgi teknolojileri, bireylerin işlettiği ana pazarı oluşturacaktır. Bu yüzden bilgi teknolojileri, çocukların öğrenmelerinin merkezinde yer almalıdır.

2. Gelecekte bireysellik egemen olacaktır. Bu nedenle herkese aynı öğretim programını şart koşmak fikrinin zamanı geçmiştir. Her çocuk bilgisayarla öğrenme çevreleri ve sanal topluluklara dayalı kişisel öğretim programını izleyecektir.
3. Sonuç olarak öğrenmenin çoğu evde gerçekleşecektir. Yine de kimi okullar yaşamını sürdürecektir. Bunlar yaşam boyu öğrenme merkezi olarak bilinecek; yoksullara ve pazarlanabilir yeteneklerden yoksun olanlara güvenli bir şekilde çevrimiçi (online) eğitim sunma işlevini yerine getirecektir.

Libertarizm olarak adlandırdığım görüş budur. Size tanıdık gelen radikal bir düşünürü, –hala kaldılarsa– radikal sağcıların söylemeye çekindiği ya da postmodern zamanların siyasetine yabancı bir tepkiyi hatırlatmış olabilir.

Libertarizmin Doğurguları

Libertarizm; paternalizme güvenmeyen ve postmodernizmin kaotik eğilimlerini önlemeye çalışanları sevindirdi. Libertarizm yanlıları “bireysel gelişimi”, eski endüstriyel yapı, aile, kilise ve okulun, kendi küllerinden yeniden oluşumunun kanıtı olarak gördüler. Bu durumda bazı yorumcular birincinin sonuna yaklaşıldığına inandılar:

“Eğitim imparatorluğu, Sovyet İmparatorluğuyla aynı biçimde ve aynı nedenlerle yıkılacaktır: Bilgi Çağı’nda, sosyalist egemen ekonomiler –merkeziyetçi, kaynakların denetiminde bürokratik, bilgiyi elinde tutan ve piyasa rekabetinde özgür seçimi engelleyici – kendi kendilerini yok etme yazgısını paylaştılar... Önümüzdeki on yıl içinde Amerikan akademik imparatorluğunu neyin devireceğini merak ediyorsanız, işte bazı anahtar kelimeler: Görüntülü telefonlar (video dial tone), bireysel iletişim sistemleri, sanallık...” (L Perelman, School’s Out (1992) yazarı. Hartley, 1995, s.156’daki alıntı).

Bu alıntı; bilgi teknolojisinin, otuz yıl önce Ivan Illich (1971) tarafından tanımlanan ünlü “okulsuz toplum” görüşünün gerçekleşmesine yardımcı olacağı sezgisidir. Illich’in görüşleri yeniden ele alınmaya değer görülmektedir. Illich; okulun etkisizliğini, iç hizmetlerindeki bürokratikliğini, sırf ayakta kalabilmek için denetimi ele alarak bireylerin cesaretini kırdığını gördü: Okullar; öğretimle karmaşıklaştırdığı öğrenmeyi ve sertifikasyon üzerindeki tekellerini, kutuplaşma ve baskı için kullandılar. Okul fikrini sürdürmenin yolu; doğumda verilecek “bireysel eğitsel-kredi belgesi” ve paylaşılan bireysel ilgilere dayalı “öğrenme ağları” pazarını canlandırmaktır.

Uygulamada ve her fikirde, okul yaşamını sürdürecektir. Margaret Thatcher toplum gibi başka bir şey olmadığını inkar etse de gençlerin, toplumun kültürüyle işbaşına gelmesi gereğine karşıt inançların hala yaygın olduğu görülüyor. Okullaşma pahalı olsa da, libertaristlerin pazar ve ağlarından daha güvenilir ve adildir. Bu, Illich’in fikirlerinin cazip olmadığı demek değildir: “evde öğretimin” gelişimi, web-tabanlı

dersler, “sanal üniversiteler” ve benzerleri, bunun kanıtıdır. Paradoksal olarak, postmodernizmin bölünmeye dönük eğilimleri daha güçlü olmasına karşın, toplumsallaşma ve uygarlaşma etkisini sağlamada okullara olan gereksinim daha yoğun hissedilmektedir. Ancak toplum, toplumsallaşma fikrinden vazgeçerse, okul fikri ölecektir.

Libertarist görüşün kuşkulu bir özelliği de, tüketiciliğin abartılmasıdır. Müşteriler ürün seçiminde –daha çok bir tuzaktaki gibi– “yetkili” gibi görülmektedir. Örneğin, bilgi teknolojisinin aşağıdaki seçkin yazarını ele alalım:

“Çocuklar televizyon izliyor... belki ellerinde “Nintendo game boy”ları var, dizlerinde de dergi... televizyon izlerken bir yandan da walkman dinliyorlar... okullarda böyle bir durum, bir krizin açık göstergesidir... çocuklar, 50 dakika boyunca oturup, tek bilgi kaynağını, seçim şansı ve kumanda olmadan dikkatlerini toplamakta gittikçe daha fazla güçlük çekmektedir. Bu inandığımız gibi, ilgi (concentration) eşliğinin çöküşünden kaynaklanan bir kusur değil, çocukların kendi tercihlerine ilgi duyma hakkı için bilgi özerkliğine duydukları açlığın sonucudur.” (S Heppell, in Underwood 1994, 156)

Ancak elbette, çocukların kendilerini multimedya kaptırdıkları ve onların efendisi olmaktan çok kölesi oldukları yorumu yetersizdir. Bu koşullanmaya yol açan, yayın bombardımanı; alınacak, tüketilecek şeyler ile yalnızca kendini ve o anı düşünmeyi cazip hale getirmekle “bilgi özerkliğine duyulan açlık”tan çok; derin bir entelektüel, toplumsal ve moral güçsüzlükle sonuçlanabilir. Heppell’in duruma ilişkin yorumu kendisini, çocukların öğrenmesinin; “kitap karıştırmanın, öğrenci özerkliğinin temel olduğu çevreden, etkileyici ses ve video klipleri, dinleyici simgeleri ve etiketler sunan karmaşık ve katılımcı bir çevreye geçmeyi” gerektirdiği sonucuna ulaştırmaktadır (Underwood, 1994, 157). Ancak; kusursuz yem kurbanlarının aynısından fazlasını elde edebilmek, geliştirebilecekleri kesin değil.

Buradaki tehlike açıktır. Teknolojinin tasarımı ve seçimi; eğitimin amacına ilişkin inançlarımızı yansıtmak zorundadır. Ama; çocuklar bilgi teknolojilerinden çoğunlukla eğlence bekler ve öğretmenler de bu eğlenceyi onlara sağlamak konusunda baskı hissedeceklerdir. “Eğitsel” yazılım başlıklarında, animasyonla öğretimin büyük avantajlarını ya da velilere, bilgi teknolojilerinin pratik kullanımının iyi bir şey olduğu garantisini verecek politikacı ve satıcı sıkıntısı yoktur.

Bu koşullarla kuşatılmış öğretmenler kendilerini, Neil Postman’ın “Televizyon: Öldüren Eğlence. Gösteri Çağında Kamusal Söylem” (Amusing Ourselves to Death) kitabını okumuştan beter hissedebilirler. Postman eğitsel söylemlerde; Konfüçyüs’ten Plato’ya, Çiçero’ya, Locke’a, Dewey’e şu noktalara dikkat çekildiğini belirtir:

“... hiç kimse eğitimin eğlence olduğunda, öğrenmenin manidar düzeyde etkili, kalıcı güvenli başarı sağladığını söylememiş ya da ima et-

memiştir. Eğitim felsefecileri engellerin zorlanmasını gerektirdiği için, kültürel kaynaşmanın zor olduğunu varsaymaktadır. Eğitim felsefecileri; öğrenmenin ardışıklığını, azim ve bir miktar çabanın kaçınılmaz olduğunu, bireysel hazzın sıklıkla grubun bütünlüğünün ilgilerinin içinde yer alması gerektiğini, öğrenmenin eleştirel ve kavramsal düşünmeye dayalı olmasını, mücadeleyi zaferle sonuçlandırmanın gençlere kolay gelmediğini tartışmaktadırlar.” (Postman, 1986, 150)

Ancak elbette, libertaristler bunların hiçbirini tartışmayacaklardır. Bireyler üzerindeki engelleme (talebin ortaya çıkarttığı hariç) baskıcılık olarak görülür, grup bütünleşmesi, modası geçmiş bir kavramdır ve bilginin “otlatarak” kazanılacağı söylenir. Tüketici kültüründe her şey tatmin edici olmalıdır. Öğrenmenin, zor kazanılan zafer olduğu fikri çok sıkıcı görünmektedir.

Paternalist görüşün, teknolojik gözetim sağlayan Orwellist bilgi teknolojilerine kayma riski olduğu daha önce belirtilmişti. Postman yine de, Orwell’in 1984’ünden çok Aldous Huxley’in “Cesur Yeni Dünya”ından (Brave New World) korkmamız gerektiğini, inandırıcı bir biçimde tartışmaktadır:

“... Huxley’in görüşüne göre insanları; özerklik, olgunluk ve tarihten mahrum bırakmak için otoriter bir lidere (Big Brother) gerek yoktur. O’nun da gördüğü gibi insanlar, düşünce kapasitelerini yok eden, üzerlerinde baskı yaratan teknolojileri taparcasına sevecektir. Orwell kitapların yasaklanabileceğinden korkuyordu. Huxley ise, kitapların yasaklanmasından korkmak için bir neden olmadığına inanıyor, asıl kitapları kimsenin okumak istemeyebileceğinden korkuyordu. Orwell bilgidен mahrum bırakılabileceğinden korkuyordu. Huxley ise, bilginin çok fazla verilerek bizi pasifliğe ve bencillığe sürüklemesinden korkuyordu... “1984”te insanlar dayatılan acılarla denetlenir. Cesur Yeni Dünya’da ise dayatılan mutluluklarla.” (Postman, 1986, vii-viii)

SONUÇ

Dünya değişiyor. Komşuluk ilişkileri, istihdam, aile ve kilisenin eski yapısı, toplumu bir arada tutmak için eskiden olduğu kadar güçlü olmayacaktır. Küreselleşme, Fordizm-sonrasındaki “esnek kapitalizm”, bireycilik ve tüketicilik eğilimleri, durdurulamaz gibi görünüyor. Bilgi teknolojileri bu değişimden derin bir biçimde etkilenmekte, eğitim de kaçınılmaz olarak bu değişime ayak uydurmak zorunda kalmaktadır.

Bu çalışmada eğitimin nasıl değişebileceğine ilişkin iki zıt görüşü sundum. Paternalizm toplumsal bütünleşme yolunun, öğretimin; daha sıkı bir biçimde düzenlenmesi ve genç insanları bilgi ekonomisinde çalışmaya hazırlamada liderlik etmesiyle mümkün olacağını iddia etmektedir. Libertarizm, ileri teknoloji ile okulsuzlaşma gündeminin, eskisinden daha bireyci kültür fırsatı yaratacağı düşüncesiyle sevinmektedir.

Her iki görüşün de ciddi eksiklikleri vardır. Paternalizm, bilgisayar okur-yazarlığı ideolojisini eleştirmeden benimsemiştir ve yetkecilğe kayma riski taşır. Libertarizm öğretimin toplumsal işlevini küçümsemekte, tüketicilikte beklenen güçlenmeyi a-bartmakta ve bastırılmış yüzeysel kültüre kayma riski taşımaktadır.

Elbette mümkün olan yalnızca bu iki görüş değildir. Öğretmen, öğrenci ve çeşitli gruplar tarafından tartışılan ve ifade edilen alternatif görüşler de uygun olabilir. Bu sürecin merkezinde; postmodern çağda eğitimin geliştirme (yaşama hazırlık) işleviy-le, mesleki (geçimi sağlamaya hazırlık) işlevinin nasıl dengeleneceği, gelecekte eğiti-min bireysel gelişime karşılık sosyal gelişimi ne ölçüde vurgulaması gerektiği gibi sorular yer alır. “Yeni çağ”da eğitim; bireysel gelişimin karşısında toplumsal gelişimi ne ölçüde vurgulamalıdır? Okul, mesajlarını ve onları ulaştırma biçimlerini, dış dün-yadaki tüketim kültürünü hesaba katarak, nasıl değiştirmelidir?

Çalışmanın ana konusuna dönmek gerekirse, yanıt bekleyen sorulardan kaçmanın mümkün olmadığı açıktır. Yeni teknolojilerin girmesiyle okullarımız değişecektir. Ancak felsefesi olmayan teknoloji kördür. Değişimin doğal gücünden yararlanılma-dan net bir görüş ortaya koyamazsak, teknoloji bizi kendi tercihimiz olmayan se-çimlere götürebilir.

KAYNAKLAR

- Conlon, T. (1999). Critical thinking required or seven deadly sins of information technology. *Scottish Affairs*. 28, Summer 1999.
- Goodson, I. and Mangan, J. (1996). Computer literacy as ideology. *British Journal of Sociology of Education*. 17, (1) 65-79.
- Hartley, D. (1995). Teaching and learning in an expanding higher education system (the McFarlane Report): A technical fix? *Studies in Higher Education*. 20, (2) 147-158.
- Hartley, D. (1997). *Re-schooling society*. Basingstoke: Falmer Press.
- Illich, I. (1971). *Deschooling society*. Harmondsworth: Penguin.
- Postman, N. (1986). *Amusing ourselves to death*. London: Methuen.
- Underwood J. (1994). *Computer based learning: potential into practice*. London: David Fulton.